

ВІДРОДЖЕННЯ КАФЕДРИ

Кафедра української фольклористики імені Філарета Колесси відновлена у Львівському державному університеті імені Івана Франка у 1990 р. Історія її виникнення безпосередньо пов'язана із загальною історією української науки, університету та українстики в ньому за часів окупації Галичини Австро-Угорщиною (до 1918 р.), Польщею (до 1939 р.) та Радянським Союзом (1939-1941, 1944-1991 рр.). Ця залежність зумовлена ще й тим, що фольклор – найуніверсальніша національна духовна скарбниця, – як і мова, національна література, заважав окупаційним режимам здійснювати політику денаціоналізації та асиміляції українців. Від цих же обставин залежала доля й української науки про народну словесність – фольклористики, яка до початку ХХ ст. розвивалася в одному комплексі таких народознавчих наук, як історія, етнографія та етнологія.

Від часу заснування університету аж до кінця ХІХ ст. навчальні предмети українського народознавства через дискримінацію українців здобували собі місце в структурі університету тільки епізодично і ситуативно, як у "Студіум Рутенум" 1787 р., кафедрі руської словесності 1848-1864 рр., очолюваної професором Я. Головацьким. Нова хвиля національного руху українців наприкінці ХІХ ст. допомогла здобути перші українознавчі кафедри в університеті – української історії (1894) та української літератури (1900). До того ж у ХІХ ст. у вищих школах європейських країн, навіть вільних від національного гніту, фольклористика ще не мала статусу окремої навчальної дисципліни. Тому перші публікації творів українського фольклору та фольклористичні розвідки в Галичині у першій половині ХІХ ст. науковці університету, його вихованці (К. Гютнер, Б. Гакке, І. Могильницький, М. Верещинський, Д. Зубрицький, В. Залеський, І. Гануш та інші) здійснювали поза стінами університету та поміщали у виданнях німецькою, польською й іншими мовами. Досвітньою зорею національного пробудження українців Галичини став альманах "Русалка Дністровая" (1837), що його видав гурт студентів Львівської Духовної Семінарії та університету, очолений М. Шашкевичем – так звана "Руська трійця".

Реформування Літературного товариства імені Тараса Шевченка у наукове (1892) у Львові та заснування в університеті кафедри української історії 1894 р., яку очолив М. Грушевський, створило реальні умови для відкриття в університеті загальноукраїнського центру українознавчих та фольклористичних досліджень. На той час у Львові сформувалася плеяда таких викладачів і вихованців університету, як М. Грушевський, І. Франко, О. Колесса, В. Гнатюк, К. Студинський, Ф. Колесса, І. Свенціцький, які своїми науковими працями в галузі фольклористики й етнографії здобули визнання в усьому слов'янському науковому світі, у багатьох європейських академічних інституціях.

Проте через дискримінаційну, шовіністичну політику панівних кіл окупаційних режимів у ХХ ст. ні перед Першою світовою війною, ні у міжвоєнний період відкрити відповідну українознавчу кафедру в університеті легальним способом не було дозволено, як і не було дозволено навчання українською мовою, незважаючи на домагання українських викладачів та студентів. З приєднанням Західної України до УРСР (1939) Львівський університет було українізовано і структурно реорганізовано відповідно до завдань і планів московського імпербільшовизму. У той час як на Східній Україні було майже поголовно знищено наукові кадри українознавців (істориків, етнографів, фольклористів, літературознавців, мовознавців), розгромлено відповідні наукові інституції в Академії та вищих школах, розгорнуто тотальну русифікацію шкільництва, у Львівському університеті 1940 р. виключно з тактичних політико-пропагандистських міркувань на філологічному факультеті було дозволено відкрити кафедру фольклористики й етнографії і очолити її патріархові української фольклористики, відомому у слов'янському світі вченому Філаретові Колесі. З тих же міркувань йому було навіть повернено звання академіка Академії Наук, якого його кремлівські правителі позбавили заочно ще до приходу на Західну Україну. Зі смертю вченого у 1947 р. згорнули кафедру фольклористики, а його наукові праці вилучили до спецфондів. До 1958 р. українські студенти вищих шкіл не тільки не могли навчатися на кафедрах української фольклористики, яких не було у жодному вузі України, а й не мали навіть навчального підручника з цього предмета. До розпаду радянської імперії не було кафедр і музичної фольклористики у жодній консерваторії України, хоч цього домагалася українська громадськість та мистецька інтелігенція.

Відновлення 1990 р. кафедри української фольклористики в університеті (її завідувачем був професор Т. Комаринець) стало можливим лише у зв'язку з боротьбою за незалежну Україну. Цими обставинами нині значною мірою зумовлені основні завдання кафедри як науково-дослідного, науково-педагогічного й науково-методичного центру українського народознавства в структурі такого провідного університету України, як Львівський. Головно це такі: вишкіл висококваліфікованих кадрів фольклористів-філологів, народознавців для науково-дослідних інституцій, науково-методичних центрів народної творчості, навчальних закладів усіх рівнів та культосвітніх установ; проектування й опрацювання навчально-методичної бази в комплексі мовознавчих, літературознавчих, народознавчих циклів навчальних дисциплін факультету української філології (навчальні плани, програми, підручники, методичні посібники); готування науковців-фольклористів (кандидатів, докторів наук) через аспірантуру та різні форми наукового стажування в Україні й за кордоном; організація та координування наукових досліджень у галузі фольклористики за такими головними напрямками: 1) аналіз і синтез емпіричного та історико-теоретичного багажу української фольклористики; 2) поповнення національного фольклорного фонду творами, що постали в період окупаційних режимів, міжвоєнного і повоєнного періоду національно-визвольної боротьби за незалежність і самостійну державність (шляхом експедиційних фронтальних і тематичних регіональних обстежень, організації кореспондентської мережі), а також дослідження процесу фольклоризації цих новотворів; 4) дослідження естетичної природи словесного фольклору, його художньої структури й поетики в контексті різних видів народного та професійного мистецтва.

З 1995 р. на філологічному факультеті відкрито спеціальність "фольклористика", яку на цей час опановують чотири академічні студентські групи, а спеціалізацію з фольклористики кафедра проводить практично із часу свого відновлення, себто з 1990 р. Студенти-фольклористи слухають поглиблені нормативні курси з української

усної народної творчості, історії української фольклористики, етнографії та етнології, історії та теорії фольклору, музичного фольклору тощо. Стрункою і методично обґрунтованою, вважаємо, є система спецкурсів і спецсеминарів. Наприклад, для студентів-філологів, які спеціалізуються з фольклористики, викладачі кафедри читають такі спецкурси: "Українська міфологія й демонологія" (проф. І. Денисюк), "Народні звичаї та обряди", "Викладання фольклору в школі" (доц. Г. Сокіл), "Історизм фольклору", "Фольклор народів світу" (доц. В. Івашків), "Специфіка фольклорної поетики" (доц. М. Чернопиский) та ін.

Кафедральні спецсеминари у своїй основі спрямовані на те, щоб студенти упродовж II-IV курсів змогли достатньо у науковому аспекті підготуватися до написання дипломних робіт, які охоплюють таку тематику: "Фольклорне краєзнавство", "Поетика фольклору", "Фольклор і література", "Жанрова структура фольклору".

Учені кафедри працюють над методичними посібниками та рекомендаціями. Останнім часом такі розробки опублікували чи підготували до друку О. Гінда, І. Денисюк, В. Івашків, І. Остапик, Г. Сокіл, І. Довгалюк, Я. Гарасим. Науковці кафедри активно співпрацюють зі Секцією етнографії і фольклористики НТШ, Інституту народознавства НАН України, з університетським відділенням Товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка.

Кафедра була організатором чи співорганізатором кількох наукових конференцій, які мали значний розголос в Україні та поза її межами. Серед них: міжнародний симпозіум "Станіслав Вінценз: Україна і європейська культура" (1991), всеукраїнські наукові конференції "Проблеми української фольклористики" (1993), "Роль фольклору в активізації культурно-просвітницької роботи в умовах розбудови незалежної української держави" (1993), республіканські наукові читання "Фольклор у духовному житті українського народу" (1990).

Кафедра, як провідна організація, здійснює апробацію кандидатських та докторських дисертацій з фольклористики і народознавства.

Кафедра подає науково-методичну допомогу Львівському обласному центру народної творчості в організації та проведенні науково-практичних конференцій, виступила співорганізатором тематичних науково-практичних конференцій в районах області та за її межами, наприклад, "Основи нашої духовності. Фольклор, етнографія в роботі Народних Домів" (Звенигород, 1995), "125-ліття від дня народження Володимира Гнатюка" (Тернопіль, 1996), "На пошану Теофіля Комаринця" (Ланівці, Тернопільської області, 1997). Тісні зв'язки встановилися між кафедрою та Кольберівським товариством на батьківщині О. Кольбер'а в м. Пшисуха (Польща). У традиційних щорічних конференціях цього Товариства беруть участь науковці і студенти, обмінюються з ним книгами, делегаціями та самодіяльними фольклорними колективами.

При кафедрі функціонує аспірантура. Молодий виріст науковців-фольклористів досліджує проблеми теорії української фольклористики, її зв'язків з європейськими науковими інституціями, теорії та жанрології фольклору, проблеми зв'язків фольклору і художньої літератури. Першим з вихованців відновленої кафедри захистив кандидатську дисертацію в 1997 р. Я. Гарасим ("Культурно-історична школа в українській фольклористиці"). Кафедра прагне формувати якісний контингент студентів-фольклористів і в цьому напрямі співпрацює з Малою академією наук при університеті та з учнівською молоддю шкіл області, щорічно організовуючи олімпіади, конкурси учнівських наукових робіт. Студенти кафедри – активні учасники студентського Етнографічного клубу університету, народного фольклорного ансамблю

"Черемош", організатори українських традиційних народних вечорів і забав молоді, улаштування виставок народного одягу, різних витворів народного мистецтва та промислів.

В архіві кафедри зберігаються цінні матеріали, зібрані під час студентських польових практик. Для опрацювання цих і нагромадження нових матеріалів та цілеспрямованого дослідження фольклорного процесу, насамперед західних регіонів України, кафедра планує найближчим часом відкрити науково-дослідну лабораторію, а також організувати видання щорічника наукових праць "Українська фольклористика". До невідкладних і надзвичайно актуальних завдань належить створення підручника – посібника до курсу "Українська усна народна творчість" для вищої школи.

Редколегія